

સબૂતી સિફાત

(હકારાત્મક ગુણો, Al-Sifat al-Thubutiyyah)

આ એ ગુણો છે, જેને અલ્લાહ ત્રાયાલાએ પોતાની જાત માટે કુર્ચિન અને હઠીસમાં દર્શાવે છે. આ હકારાત્મક ગુણો આ પ્રમાણે છે :

સામર્થ્ય (કુદરત) : એક મુસ્લિમનું એ ઈમાન છે કે અલ્લાહ ત્રાયાલા દરેક વस્તુનું સામર્થ્ય ધરાવે છે. કંઈ કરવાથી તેને કોઈ વસ્તુ રોકી કે અટકાવી શકતી નથી. આ સૂચિ તેનું સૌથી સુંદર અને યોગ્ય ઉદાહરણ છે. તેની વસ્તુઓને બનાવવી, નાશ કરવો તેના જ અધિકારમાં છે. એ જ દરેક વસ્તુ પર પ્રભુત્વશાળી અને શક્તિ ધરાવે છે. ધરતી અને આકાશ પર તેનું જ શાસન છે. સમગ્ર સૂચિનું ભાગ્યનો માલિક તે એકલો જ છે. તેથી ફરમાવ્યું :

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْسَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةٍ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ﴾
٣٨: ق

અનુવાદ : “ચોક્કસ અમે આકાશ અને ધરતીમાં અને જે કંઈ તેના વચ્ચે છે, સૌને માત્ર છ દિવસમાં પેદા કરી દીધા અને અમને થાકે સ્પર્શ પણ ન કર્યો.” (સૂર: કોઝ, આ.૩૮)

﴿وَقَالُوا مَنْ أَشَدُ مِنَّا قُوَّةً ﴾
١٥: فસ્ત:

અનુવાદ : “શું આમને એ ન દેખાયું કે જેણે આમનું સર્જન કર્યું છે, તે આમનાથી ખૂબ જ વધારે શક્તિશાળી છે.” (સૂર: કુસ્લિલત, આ.૧૫)

જ્ઞાન (ઈલમ) : એક મુસ્લિમની એ પણ શ્રદ્ધા છે કે અલ્લાહ ત્રાયાલા દરેક વસ્તુને જાણે છે. ભૂતકાળ, વર્તમાન અને ભવિષ્યનું તેને સમાનરૂપે જ્ઞાન છે. તે ગૌણ અને પરોક્ષને પણ એ જ રીતે જાણે છે, જે રીતે પ્રત્યક્ષ અને પૂર્ણ સ્વરૂપને જાણે છે. તેનાથી ક્યારેય ભૂલ-ચૂક નથી થતી અને ન વિસ્મરણ છવાય છે. કુર્ચિનમાં અલ્લાહ ત્રાયાલાએ હજરત મૂસા عليه السلام ના મોઢેથી આ શબ્દો કહેવડાવ્યા :

﴿لَا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنْسَى طَهٌ ﴾
٥٢: ط

અનુવાદ : “ન તો મારો રબ ભૂલ કરે છે અને ન ભૂલે છે.” (સૂર: તા-હા, આ.૫૨)

﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾
١٠١: الأَنْعَام

અનુવાદ : “અને તે દરેક વસ્તુને સારી રીતે જાણે છે.” (સૂર: અન્દુઅમ, આ.૧૧૦)

અહ્વાહ તુઆલાનું જ્ઞાન બધી વસ્તુઓને આવરી લે છે. છૂપીથી છૂપી વસ્તુઓ પણ તેના સામે જાહેર અને પ્રગટ છે. તેનો ઈરશાદ છે :

﴿وَعِنْدَهُ مَقَاتِعُ الْعَيْبِ لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَبْرِ وَالْأَبْحَرِ وَمَا تَسْقُطُ مِنْ وَرَقَةٍ
إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٌ فِي ظُلْمَتِ الْأَرْضِ وَلَا رَطْبٌ وَلَا يَأْسٌ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴾ ٥٩﴾
الأنعام:

અનુવાદ : “અને અહ્વાહ તુઆલાના જ પાસે છે ગોબ (અદ્દશ્ય, પરોક્ષ)ની ચાવીઓ. તેને કોઈ નથી જાણતું અહ્વાહ સિવાય, અને તે તમામ વસ્તુઓને જાણે છે જે જમીનમાં છે અને જે કંઈ સમુદ્રમાં છે, અને નીચે પડતું કોઈ પાંદડું એવું નથી જેને તે જાણતો ન હોય, અને કોઈ દાણો જમીનના અંધારા પડોમાં એવો નથી જેનાથી તે વાકેફ ન હોય, અને ન કોઈ લીલી અને ન કોઈ સૂકી વસ્તુ એવી નીચે પડે છે જે સ્પષ્ટ ગ્રંથમાં ન હોય.”
(સૂરા: અન્નામ, આ. ૫૮)

અહ્વાહ તુઆલાનું જ્ઞાન આકસ્મેક અને નાશવંત નથી, બલ્કે પ્રાચીન અને ચીરસ્થાયી છે. કેટલાક અજ્ઞાનીઓ કહે છે કે કોઈ માભલો બની ગયા પછી તેને તેનું જ્ઞાન થાય છે, આ માત્ર અજ્ઞાનતા અને મૂર્ખતા છે. નાના મોઢે આટલી મોટી વાત શોભાસ્પદ નથી.

અહ્વાહ તુઆલા પોતાના ઈરાદાનો માલિક અને અધિકારી છે : આમાં તેને કોઈ અન્યના સલાહ-સૂચન કે પરવાનગીની જરૂર નથી પડતી. તે જે ઈચ્છે છે, સ્વેચ્છાએ-સ્વતંત્રતાપૂર્વક કરી શકે છે અને એ જ થાય છે જે તે ઈચ્છે છે, અને જે નથી ઈચ્છતો તે નથી થઈ શકતું. તેથી ફરમાવ્યું :

﴿فَإِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴾ ٦٨﴾
غافر:

અનુવાદ : “પછી જ્યારે તે કોઈ કામ કરવાનું નક્કી કરે છે, તો તેને માત્ર એમ કહે છે કે ‘થઈ જા’, બસ તે થઈ જાય છે.” (સૂરા: મુ'મિન, આ. ૬૮)

અહ્વાહ તુઆલા ‘સમીઅ’ અને ‘બસીર’ છે : અહ્વાહ તાત્ત્વાના ગુણોમાંથી એ પણ છે કે તે એકી સાથે બધાનું સાંભળે છે અને દરેકને જુએ છે. કોઈ હળવાથી અતિ-હળવો અવાજ તેની પહોંચથી બહાર નથી.
અહ્વાહ તુઆલાનો ઈરશાદ છે :

﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُبَدِّلُكَ فِي رُؤُجَّهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ
بَصِيرٌ ﴾ ١﴾
المجادلة:

અનુવાદ : “ચોક્કસ, અહ્વાહ તુઆલાએ એ ખીની વાત સાંભળી લીધી, જે તારા સાથે પોતાના પતિ વિશે વિવાદ કરી રહી હતી અને અહ્વાહ સમક્ષ ફરિયાદ કરી રહી હતી. અહ્વાહ તુઆલા તમારા બંનેના સવાલ-

જવાબ સાંભળી રહ્યો હતો. નિઃશંક, અલ્લાહ ત્રાયાલા બધું જ સાંભળવાવાળો અને જોવાવાળો છે.”

(સૂર: મુજાદલા, આ.૧)

એક વખતે રસૂલુલ્લાહ ﷺ પોતાના સહાબા ﷺ ની સાથે ક્યાંક જઈ રહ્યા હતા. સહાબા તિરામ મોટા અવાજથી દુઆઓ કરી રહ્યા હતા. આપ ﷺ એ તેમને કહ્યું :

« يَا أَيُّهَا النَّاسُ ارْبَعُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ، فَإِنَّكُمْ لَا تَذَعُونَ أَصْمَمَ وَلَا غَائِبًا، إِنَّهُ مَعَكُمْ إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ، تَبَارَكَ اسْمُهُ وَتَعَالَى جَدُّهُ »

અનુવાદ : “હે લોકો ! પોતાને થકવી ન નાખો, તમે જેને પોકારી રહ્યા છો તે ન બહેરો છે અને ન તો ગેરહાજર, બલ્કે તે બધું જ સાંભળવાવાળો અને નિકટ છે, તદન તમારા લોકોની સાથે.” (મુસ્લિમ)

એ જ પ્રમાણે તે બધાને જોઈ રહ્યો છે. સૂક્ષ્મથી અતિ-સૂક્ષ્મ વસ્તુ પર તેની નજર છે. તેને કોઈ વસ્તુ જોવાથી રોકી કે અટકાવી શકતી નથી. દૂર અને નજીક તેના માટે બધું સરખું છે. એક જ નજરમાં તે સમગ્ર સૂચિને જુઓ છે. અલ્લાહનો ઈરશાદ છે :

﴿ لَا تُذْرِكُهُ أَلَاَبَصَرُ وَهُوَ يُدْرِكُ أَلَاَبَصَرُ وَهُوَ الْأَطِيفُ الْجَبِيرُ ﴾ ﴿ ١٣٢ ﴾ ﴿ الأَنْعَامُ : ١٣٢ ﴾

અનુવાદ : “તેને તો કોઈ દણ્ણી પામી શકતી નથી, તે તમામ દણ્ણિઓને પામી જાય છે, અને એ જ સૂક્ષ્મ દણ્ણિવાળો અને સુમાહિતગાર છે.” (સૂર: અન્ઝામ, આ.૧૦૩)

હજરત મૂસા અને હારુન ﷺ ને ફરમાવ્યું : ﴿ ط : ٤٦ ﴾ ﴿ ٦١ ﴾ ﴿ إِنَّمَا مَعَكُمَا أَسْمَعُ وَأَرَىٰ ﴾

અનુવાદ : “હું હવે તમારા સાથે હું અને સાંભળતો અને જોતો રહીશ.” (સૂર: તા-હા, આ.૪૬)

અલ્લાહ ત્રાયાલા હસે પણ છે : એક મુસલમાન એ વાત પર પણ ઈમાન રાખે છે કે અલ્લાહ ત્રાયાલા હસે પણ છે. સ્પષ્ટ છે કે અલ્લાહ ત્રાયાલાનું હાસ્ય સર્જનો (અર્થાત् મનુષ્યો) ના હાસ્ય સમાન નથી. આપણને તેની વિગતની ખબર નથી, પરંતુ આપણું તેના પર ઈમાન છે. અલ્લાહ ત્રાયાલાના એ તમામ ગુણો જે દેખીતી રીતે સર્જનોમાં પણ જોવા મળે છે, તેને અલ્લાહ સાથે સંલગ્ન કરવાનું કારણ એ છે કે આપણે તેને સમજી શકીએ. રહી એ વાત કે તેની વાસ્તવિકતા શું છે, આપણને ખબર નથી. વાસ્તવમાં આપણે એટલું જ સમજી શકીએ છીએ, જેટલી આપણી સમજ-શક્તિ છે. આ ગુણોને જ્યારે આપણે અલ્લાહ સાથે જોડીએ છીએ, તો તે તેના પ્રતાપને શોખે એ રીતે હોય છે, સર્જનોની જેમ નહીં. એક વ્યક્તિ રસૂલુલ્લાહ ﷺ પાસે આવ્યો. તેને ભૂખ લાગી હતી. આપ ﷺ ના ઘરમાં ખાવાની કોઈ વસ્તુ નહોતી. આપ ﷺ એ સહાબાને ફરમાવ્યું કે આ વ્યક્તિનું આતિથ્ય કોણ કરશે ? હજરત અભૂતલ્લાહ ﷺ એ કહ્યું કે હું કરીશ. એ સહાબી પોતાના ઘર ગયા, પૂછ્યું તો ખબર પડી કે ખાવાનું તો નથી, પણ બાળકો માટે થોડુંક રાખી લીધું છે. આપ ﷺ એ પોતાની પત્નીને

કહું કે બાળકોને બરાબર સૂવડાવી દો અને બાળકોનું ખાવાનું રસૂલ ﷺ ના મહેમાનને ખવડાવી દો. આમ, એવું જ કરવામાં આવ્યું અને મહેમાને ખાવાનું ખાઈ લીધું અને પતિ-પત્ની અને બાળકો ભૂખ્યા સૂઈ ગયા. સવારે જ્યારે તેઓ રસૂલુલ્લાહ ﷺ ની પાસે આવ્યા, તો અલ્લાહના રસૂલ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«ضَحِّكَ اللَّهُ الْلَّيْلَةَ أُو عَجِبَ مِنْ فِعَالِكُمَا»

અનુવાદ : “હે અખૂ તલ્હા ! તમારા રાતવાળા કાર્ય પર અલ્લાહ તુટાલાએ હાસ્ય ફરમાવ્યું, પોતાની ખુશીને પ્રગટ કરી.”

આ જ ઘટનાના સંદર્ભમાં અલ્લાહે આ આયત અવતરિત કરી :

﴿ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ﴾ ﴿٩﴾ الحشر: ٩

અનુવાદ : “બલ્કે સ્વયં પોતાના પર તેમને પ્રાધાન્યતા આપે છે, જો કે સ્વયંને ગમે તેટલી જરૂરત હોય.”
(સૂર: હશ્ર, આ.૯)

અલ્લાહ તુટાલા સ્વાભિમાની છે : અલ્લાહે મનાઈ કરેલ વસ્તુઓનું જ્યારે કોઈ આચરણ કરે છે, તો તેને ખૂબ સ્વમાન થઈ આવે છે. આ જ કારણ છે કે અલ્લાહ તુટાલાએ નિર્લજજ અને બિભત્તસ વસ્તુઓની મનાઈ કરી છે. હજરત સઅદ બિન ઉબાદા رض એ કહું કે જો હું કોઈને મારી પત્ની સાથે દુષ્કૃત્ય આચરતો જોઈશ, તો તેને કઠલ કરી નાખીશ. જ્યારે આ વાતની જાણ રસૂલુલ્લાહ ﷺ ને થઈ, તો આપ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«أَلَا تَعْجِبُونَ مِنْ غَيْرِهِ سَعْدٌ؟! فَوَاللَّهِ لَأَنَا أَغْيِرُ مِنْهُ، وَاللَّهُ أَغْيِرُ مِنِّي، وَمَنْ أَجْلِ غَيْرِ اللَّهِ؛
حَرَّمَ الْفَوَاحِشَ - مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ».»

અનુવાદ : “તમે સઅદના સ્વાભિમાન પર આશ્રય કરી રહ્યા છો ? હું સઅદથી વધારે સ્વાભિમાન રાખનારો હું અને અલ્લાહ તુટાલા મારાથી વધારે સ્વાભિમાની છે, અને પોતાના સ્વાભિમાનના જ કારણો અલ્લાહ તુટાલાએ નિર્લજજ કાર્યો અને નિર્લજજ વિચારોને હરામ (અવૈધ) ઠેરવેલ છે.” (બુખારી)

આખિરત (પરલોક)માં અલ્લાહ તથાલાના દર્શન થશે : મુસલમાનોની એ શ્રદ્ધા છે કે મોમિનો આખિરતમાં અલ્લાહના દર્શન કરશે. ફરમાવ્યું :

﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ إِلَىٰ رَّبِّهَا نَاطِرَةٌ ﴾ ﴿٢٢﴾ القيامة: ٢٢ - ٢٣

અનુવાદ : “એ દિવસે ઘણા ચહેરા પ્રફુલ્લિત અને ચમકતા હશે, પોતાના રબ તરફ જોતા હશે.”

(સૂર: કિયામા, આ.૨૨-૨૩)

રસૂલુલ્હાહ ﷺ એ ફરમાવ્યું :

«إِنَّكُمْ سَتَرْوْنَ رَبَّكُمْ كَمَا تَرَوْنَ الْقَمَرَ لَيْلَةَ الْبَدْرِ لَا تَضَامُونَ فِي رُؤْيَتِهِ»

અનુવાદ : “તમે લોકો પોતાના રબને એવી જ રીતે જોશો, જેવી રીતે આ ચંદ્રને સરળતાથીજોઈ રહ્યા છો.”
(મુતાફિક અલયહિ)

એક બીજી હંડીસમાં શબ્દો છે : «إِنَّكُمْ سَتَرْوْنَ رَبَّكُمْ عَيَّانًا»

અનુવાદ : “તમે પોતાના રબને ખુલ્લી આંખોથી જોશો.” (ભુખારી)

વાતચીત : અલ્હાહ ત્રાયાલા વાત પણ કરે છે. કુર્અનમાં છે :

﴿وَكَلَمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا﴾ النساء: ١٦٤

અનુવાદ : “અને મૂસા ﷺ સાથે અલ્હાહ ત્રાયાલાએ સ્પષ્ટ વાતચીત કરી.” (સૂર: નિસા, આ. ૧૬૪)

અલબત્ત, તેની સ્થિતિ આપણને નથી ખબર, કેમ કે અલ્હાહ ત્રાયાલાએ આપણને આના વિશે નથી બતાવ્યું.
એક મુસલમાન એ જાણે છે કે અલ્હાહ ત્રાયાલા મનુષ્યોને જુદી-જુદી રીતે સંબોધન કરે છે; જેમ કે વહી (દિવ્ય પ્રકાશના) દ્વારા, અથવા પરદાની આડથી. આમ, કુર્અનમાં ફરમાવ્યું :

﴿وَمَا كَانَ لِشَرِّيْ أَنْ يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحِيَّا أَوْ مِنْ وَرَائِيْ حِجَابٍ أَوْ يُرِسِّلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِنِهِ مَا يَشَاءُ إِنَّهُ عَلَيْ حَكِيمٌ﴾ الشورى: ٥١

અનુવાદ : “અસંભવ છે કે કોઈ બંદાથી અલ્હાહ ત્રાયાલા વાતચીત કરે, પરંતુ વહી દ્વારા, અથવા પરદાની પાછળથી, અથવા કોઈ ફરિશ્તાને મોકલે અને તે અલ્હાહના આદેશથી જે તે દૃઢ્યે વહી કરે.”

(સૂર: શૂરા, આ. ૫)

અલ્હાહ ત્રાયાલા આભિરત (પરલોક)માં મોમિનો અને તમામ મનુષ્યો સાથે કોઈપણ દુભાષિયા વગર વાતચીત કરશે. મુસલમાનની શ્રદ્ધા છે કે આ તમામ ગુણો અલ્હાહ ત્રાયાલાના છે. આપણો તેને એ જ ગુણોથી યાદ કરવો જોઈએ, જેના વિશે તેણે આપણને બતાવ્યું અને શીખવાડ્યું છે. આપણો એ વિવાદમાં ન પડવું જોઈએ કે તેની વાસ્તવિકતા શું છે, કેમ કે આપણો તેને સમજી જ શકીએ તેમ નથી. અલ્હાહનું ‘અશ’ (રાજ-સિંહસન) પર બિરાજમાન થવું, તેના હાથ, પગ, ચહેરાનું હોવું, દુનિયાના આકાશ પર અવતરિત થવું વગેરે ગુણો અને કાર્યો પર આપણો ઈમાન રાખીએ છીએ અને અકારણ ખાણખોદમાં ન પડવું જોઈએ. અલ્હાહના

નામો અને ગુણોનું સ્મરણ મોભિનના વદ્યનું ભોજન અને તેનાથી પ્રેમનું માધ્યમ છે.

«أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ رَجُلًا عَلَى سَرِيرَةٍ، وَكَانَ يَقْرَأُ لِأَصْحَابِهِ فِي صَلَاتِهِمْ، فَيَخْتِمُ بِقُلْهُ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» فَلَمَّا رَجَعُوا ذَكَرُوا ذَلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «سَلُوهُ: لَأَيِّ شَيْءٍ يَصْنَعُ ذَلِكَ؟» فَسَأَلُوكُوهُ، فَقَالَ: لِأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمَنِ، وَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَقْرَأَ بِهَا. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَخْبِرُوكُوهُ أَنَّ اللَّهَ يُجْهُهُ»

અનુવાદ : “એક વખતે મુજાહિદોની એક ટુકડીને અલ્લાહના રસૂલ ﷺ એ ક્યાંક મોકલી. તેના અમીર (વડા) જયારે પણ નમાઝ પઠાવતા, તો અંતમાં સૂરા: ઈખ્લાસ પઠતા. પાછા ફર્યા, તો લોકોએ રસૂલુલ્લાહ ﷺ સમક્ષ આનો ઉલ્લેખ કર્યો. આપ ﷺ એ ફરમાવ્યું કે એ વ્યક્તિને પૂછો કે તે આવું કેમ કરે છે ? તેમણે કહ્યું કે હું આવું એટલા માટે કરું છું કે સૂરા: ઈખ્લાસ અલ્લાહના ગુણો પર આધારિત છે. આ સૂરા: મને ખૂબ પ્રિય છે. આપ ﷺ એ ફરમાવ્યું, જાઓ, એ વ્યક્તિને ખુશખબર આપી દો કે અલ્લાહ ત્રાલા પણ તેનાથી પ્રેમ કરે છે.” (મુતાફિક અલયાહ)